كاتێك كافكا دەبێتە قالۆنچەیەكی غول پەیكەر

زمناكۆ بورهان قانع

zimnaco@hotmail.com

"خەبات كردن چێژی سەركەوتنی تواناكانی خۆمم پێ دەبەخشێت بەسەر هەرشتێكدا بێت، پێم وایە لـەكۆتایی دا من ناكەومە ژێر ناسۆری و ئازاری ئەم خەباتكردنە بەڵكو دەكەومە ژێر تەنگژەی خۆشنودی".

بەمجۆرە فرانز كافكای پێشەوای نووسینی كابوسیەت دەنووسێت، ئـەو نووسـەرەی ژیـانی لێـوان لێـو بـوو لەبیركردنەوی قووڵو ئاڵۆزو گۆشەگیر بوون.

.

كافكا لەدایك بووی وڵاتی چیكەو سـەر بـەدینی یەهودیەتـە و بەئـەڵمانی دەینووسـی ئـەم پێناسـەیە هەمیـشە كافكای ئازار دەدا، چونكە ئەو نەگبەتە لەچیك پێیان دەگووت تۆ ئـەڵمانیت لەئـەڵمانیا پێیـان دەگـووت تـۆ جوولەكەیتو جوولەكە فەندەمێنتالیستەكانیش پێیان دەگووت سێكولاریست (عەلمانی).

ئیحساسی گەورەی كافكا بەرامبەر بەگۆشەگیری لـەو پەیوەندییـە ئـاڵۆزەوە سەرچـاوەی گرتبـوو كەبەرامبـەر بـەدایكو بـاوكو كۆمەڵگـەوە هـەیبوو، هەمیـشە بێـزاریو رەشـبینی سـیمایەكی دیـاری ژیـانی خـۆیو كارەكتەرەكانی نێو چیرۆكو رۆمانەكانیەتی بەڵام كافكا تـەنها لـەرێی نووسـینەوە ئـەو رەشـبینییەی فـەرزو نابووت كردووە.

.

له "سیێ"ی ژوٙلای هەزارو هەشتسەدو هەشتاوسیێ دا لەدایك دەبێتو دوای "چلو یەك " ساڵو لەساڵی هەزارو نۆسەدو بیستو چوار دا لەهەمان رۆژدا كۆچی دوایی دەكات!! سەیره!! لەهەمان رۆژ "موفاجەئەیەكی قەدەرەیی خاوەن كۆمەڵێك دەلالات".

كافكا ئینتیمای بۆ ئەو چینە ناوەندییەی یەهودیەت هەبووە كەتوانیویانە بەزمانی ئەڵمانی بدوێن، ساتی چوونە خوێندنگەی نزیك دەبێتەوە هەربۆیە باوكی (هێرمان كافكا) كەبازرگانی توحفە دێرینەكان بووە كوڕەكەی دەنێرێتە خوێندنگەیەكی حكومیو پاشان بۆ زانكۆی ئەڵمانی لەپراگ تاوەكو قانون بخوێنێت.

ئەوانەی كەنزیك بوون لێی دەڵێن: " كاتێك دەكەوتە ئاخاوتن ئیستیعانەی بەهەموو ئەندامانی جەستەو دەمو چاوی دەكرد، شەرمنو تێكشكاو و ئازارچەشتوو بوو". خەسڵەتی دیاری ژیانی كافكا ئەو توڕەبوونە بووە كە گومڕایی دروست كردووە.

لەسێپتەمبەری ساڵی هەزارو نۆسەدو حەڤدە بەدواوە نیشانەكانی نەخۆشی سیل لەكافكادا دەردەكەوێتو ئەو بۆ خۆی دەربارەی نەخۆشیەكەی دەڵێت:–

"ئازاری سییەكانم چ نیە جگە لەڕەنگ دانەوەی ئازارە مەعنەویەكانم" كافكا ئارەزووی لەخوێندنەوەی (دیستۆفیسكیو تۆڵسۆیو گۆركی) بووەو هەر زوو چۆتە ژێر كاریگەری ئەدەبی رووس“ ئەدەب لای كافكا هونەری ڕاكردن بووە، چونكە ئەدەب لەزیهنی ئەودا ڕاكردنە لەواقیع هەربۆیە دەبینین كتێبەكانی سەرەتای نوسینی كافكا موناجاتێكی ناوەكی خۆیەتی كە لەڕێی ئەو موناجاتەوە ئیحساسو خەسڵەتو سیمای ژیانی دەخاتەڕوو، هەروەك چۆن چیرۆكنووسی میسری (یوسف الشارونی) دەڵێت: كافكا وێنەی ئەو رووداوە ناواقیعیانەی كێشاوە كەبەڕێگەیەك لەڕێگەكان دەبێتە واقیعی هەروەكو چۆن لەكابووسێك دا روودەدات.

پاڵەوان لەكارە ئەدەبییەكانی دا ژیانێكی وا دەژی كەلێوان لێوە لەڕووداوی كابووس ئاسا، گریگۆر سامسای پاڵەوانی مەسخ بەدیارترین نمونە دەژمێردرێت.

ئیتر ئەمە كارەكانی كافكایەو نابێت شرۆڤەی سەقەتی بۆ بكەین، ئیحساسێكی قووڵ بەرامبەر بەیەئسو تاریكیو تێكشكانی مرۆڤەكان هەمیشە لەكارەكانی دا ئامادەگی هەیە.

لەڕۆمانی (مەسخ) دا ڕوئیایەكی ڕەشی مرۆڤ پیشان دەدات كاتێك بەیانیەك فەرمانبەرێك بەناوی گریگۆر سامسا (كەوێنەیەكی راستەقینەی ژیانی كافكا خۆیەتی چونكە بۆ خۆی دەڵێت:– من لەناو چیرۆكەكانمدا

دیارم ئەگەر دەمو چاوی خۆشم برنم) لـەجێگای نووسـتنەکەی هەڵدەسـتێت دەبینێـت بـووە بەقالۆنـچەیەکی غول پەیکەرو زەبەلاح، ئەم حەشەرەیە کە بەسیـسرك دەچـێت وردە وردە تـوێکلێکی رەق لەپـشتیدا دروسـت دەبێتو ئیتر بەزەحمەتیش بێت هەر ناتوانێت بجولێت، سامسا پـارە پەیداکـەری ماڵـە بـەڵام کاتێك لەلایـەن خێزانەکەیەوە بەمجۆرە دەبینن کە کورەکەیان بووە بەدەعبایـەکی ترسـناك ئامـادەگی تـەواو وەردەگـرن بـۆ فلیقانەوەو لەناوبردنی، ئەوکاتەی باوکی لەسـەر مێـزی نـان خـواردن سـێوێك دەگرێتـە پـشتە رەق بووەکـەی سامسا دەستبەجێ قرچەیەك دێت، چۆن سێوی تێ ناگرێت ؟؟ با.. تێی دەگرێت، چـونکە لـەپێش دا سامـسا ماڵەوەی دەژیاندو پارەی بۆ پەیدا دەکردن، بـەڵام ئێـستا توانـای بـەجێهێنانی ئـەو ئەرکـەی نیـە، ئەگەرچـی تەنها خوشکەکەی دێتە ژوورەوەو پیساییەکەی پاك دەکاتەوە، بەڵام پاش ماوەیەك ئەویش وەك دایكو باوکی ئەو رقەی لا دروست دەبێت، تف لەو باوك و بنەماڵە سەخیفەی کەمرۆڤ دۆست نیە.

ئەگـەر بـەردەوام بیـت لەخوێندنـەوەی رۆمانەکـە دەبینیـت کاتێـك سامـسا دەمرێـت خوشـکەکەی بەکـەیفو سرورەوە ماکیاژ دەکات، چونکە گریگۆر لەکرینی کەمانچەیەك بۆ خوشکەکەی دەستەوەستان دادەمێنێت.
گریگۆر مەئموری بوونگایەکی بازرگانیـەو زۆربـەی ژیـانی لەسـەفەردا بەسـەردەبات، بـەڵام شـەوێکی کـە ئـەم رووداوە سەیرو سەمەرەیە روودەدات بەرێکـەوت خـۆی لـەجێ و بانەکـەی خـۆی دا لـەماڵی بـابی دەبینێتـەوە کەخەوتووە، لەئاخرو ئـۆخری وەرزی پـایزدا لەخـەونێکی ئـاڵۆزو نـاخۆش رادەپـەرێو خـۆی لەقالۆنـچەیەکی گەلێك ناقۆڵاو ناشرین دا دەبینێت، دایك و باوك و خوشکەکەی ترسو وەحشەتێکی بێ ئەوپەڕ دایاندەگرێت.
درێژەی داستانەکە ئەوەمان پێدەڵێت کە گریگۆر کەمترین هۆگری سەبارەت بەئیشە کەسەلبارو ماندوو

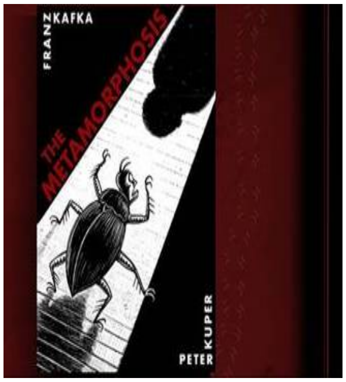

کەرەکەی کەناچار بوو لەپێناویدا بەردەوام لەسەیرو سەفەردا بێت، نەماوە.
سروشتییە کە گیگۆر بەبوونە قالۆنچە دەستی لەکارکێشاوەتەوەو ئـیتر توانـای دابینکردنـی بـژێوی بنەماڵـەی نییە، بنەماڵەش بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەم زیانـەی کەبـەهۆی ئـەم ئـاڵوگۆرە جنـسییەوە رووبـەرووی بۆتـەوە هەندێك رێو شوێن دەگرنەبەر.
لەساڵانی چلەکانی سەدەی رابردوو (سادقی هیدایەت) بـەحوکمی ئـەوەی زمـانێکی فەرەنـسی باشـی زانیـوە، پاش ئەوەی لەکتێبخانەیەکدا رۆمـانی مەسـخ دەبینێـت ئـارەزووی خوێندنـەوەی دەکـاتو پـاش خوێندنـەوە دەست دەکات بەوەرگێرانی رۆمانەکـە بـۆ فارسـی، بـەڵام هـەروەکو (عـەلی ئـەمینی نەجـەفی) دەڵێـت دەبـوو

هیدایەت پەلەی نەکردایە لەوەرگێڕانی ڕۆمانەکە لەفەڕەنسییەوە بۆ فارسی چونکە هەندێك هەڵەی تێکەوتووە کەگوناهی هیدایەتی تێدا نیە، بەڵکو وەرگێڕە فەرەنسییەکە بەهەڵە لەئەڵمانیەوە وەری گێڕاوەتە سەر زمانی فەڕەنسی، (عەلی ئەمینی نەجەفی) بەوپەڕی ڕێزەوە بەرامبەر بەوەرگێڕانەکەی هیدایەت دەڵێت:- هیدایەت ڕۆمانێکی بەسەقەت وەرگێڕدراوی لەئەڵمانی بۆ فەڕەنسی بەشێوەیەکی زۆر جوانو هەست بەمەسئولیەت کردن لەفەڕەنسییەوە وەردەگێڕێت بۆ فارسی ئەگەرچی زۆر کەس دەیان گووت ئەمە بەرهەمێکی تری هیدایەتە یان هیدایەت کۆپی کراوی دیوە فارسییەکەی کافکایەو شتێك نیە لە مەسخ دا هەبێتو لە کوندە پەپووی کوێردا نەبێت.

لای خۆشمان لەکوردستان بەداخەوە کاك (جەلیل کاکە وەیس) زۆر بەنەشیاویو لە چاپێکی ناشرینیدا کە شیاوی گەورەیی کافکا نیە لەعەرەبیەوە ڕۆمانەکەی وەرگێڕاوە (دیارە سودی لە وەرگێڕانەکەی منیر بعلبیکی وەرگرتووە) و ناوی ناوە بەدگۆڕان، هەڵبەت پاش کەمێکی تر من قسە لەسەر هەردوو موفرەدەی بەدگۆڕانو مەسخ دەکەم، لەزمانی عەلی ئەمینی نەجەفیەوە.

ئینجا کاك جەلیل دەڵێت: شیاوترین وەرگێڕان ئەو وەرگێڕانەیە کە سادقی هیدایەت لەئەڵمانییەوە وەریگێڕاوە، دیارە هەموومان دەزانین کەئەم قسەیە هەڵەیە چونکە هیدایەت فەڕەنسی زان بووەو لەفەڕەنسییەوە ڕۆمانەکەی وەرگێڕاوە، لێرەدا من وەك هەست کردن بەمەسئولیەت ئەم ڕوونکردنەوە درەنگ وەختەم بەیان کرد تاوەکو خوێنەری کورد بەلاڕێدا نەبرێت.

من بۆ خۆم بەسێ شێوە وەرگێڕان ئەم ڕۆمانەم خوێندۆتەوە (مەبەستم لەوەرگێڕانی ڕۆمانەکەیە لەئەڵمانیە بۆ ئینگلیزی نەك فەڕەنسی یاخود زمانێکی تر)، بەڵام هەر سێ وەرگێڕەکە هەریەکەو بەجۆرێك وەریان گێڕاوە بۆ ئینگلیزی لەگەڵ ئەوەشدا زۆر بە ئەمانەتەوە وەریان گێڕاوە، ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە وەرگێڕانی ڕۆمانەکەم بەعەرەبیو کوردیش خوێندۆتەوەو لەهەردوو وەرگێڕانەکەدا زمانی کافکا ئەتك کراوە، کەواتە تۆی خوێنەر ئەگەر ئەڵمانی دەزانیت بۆئەوەی زیاتر چێژ لەڕۆمانەکە بینیت پێم باشە کەبەزمانی خودی کافکا بیخوێنێتەوە یان دەتوانیت یەکێك لەو سێ وەرگێڕانە ئینگلیزییە بخوێنێتەوە کەزور شیاوو جوانەو لەو وەرگێڕانەدا زمانی کافکا حورمەتێکی زۆری لێگیراوە.

دوا تێبینیم سەبارەت بەوشەکانی مەسخو بەدگۆڕان :-

بۆ ڕونکردنەوەی زیاتری ئەم دوو موفرەدەیە تەنها ئەم چەند ووشەیەی عەلی ئەمینی نەجەفی دەنووسم کە زۆر بەجوانی ئامانجی پێکاوەو بەئەمانەتەوە بلاوی دەکەمەوە:

"...... بەلاّم مەسخ مانایەکی دیکەی هەیە ئەم واژەیە لە (فەرهەنگی موعین)دا وەك ئاوەژووکردنەوەی ڕوالّەتێك بۆ ڕوالّەتێکی دزێوتر هاتووە.

بەشێوەیەکی ڕوونتر مەبەست لەمەسخ گۆڕانی شتێك بۆ بارێکی خراپترو بێ بایەختر لەچەشنی خۆیەتی، لەحالّێك دا لێرە مەبەست گۆڕان و بوونی شتێك بەشتێکی دیکەیە. لەگەلّ ئەوەشدا فیعلی لێکدوری: "مەسخ بوون" هەلّگری باری مەنفییە، کەوایە ناتوانێ پڕاو پڕ وەرگێڕانی سەر دێری داستانەکەی کافکا بێت. شیاوی ئاماژەیە، لەدرێژەداو بەچەشنێکی ڕوونتر دەبینین کەواتای سەردێری کتێبەکە لەهەوەلّین ڕستەی داستانەکەدا دووپات بۆتەوەو هیدایەت ئەمجارە "بوون بە"ی وەك وەرگێڕانی "مەسخ" بەکارهێناوە کەدروست ترە، لەگەلّ ئەم ڕوونکردنەوەیەشدا، سەردێڕی مەسخ لەناو خوێنەرانی کتێبی ئێرانی دا وەها ناوبانگێکی بەدەست هێناوە کە باشترە بۆ خۆ بواردن لەئەگەری هەر سەرلێشێوانێك ئەم داستانەی کافکا هەروا لەژێر مەسخ دا بخوێنرێتەوە".

لەکۆتایی دا منیش دەلّێم نەك بەتەنها لەناو نووسەرو خوێنەرانی ئێرانو کوردستانی ئێران بەلّکو لەناو عەرەب خوێنەرانی کوردستانی عێراقیشدا هەر بەمەسخ ئاشنایین، چونکە ناوی ڕۆمانەکە بەئینگلیزی بریتییە لە: Metamorphosis بەواتای گۆڕان نەك بەدگۆڕان ئەگەرچی گریگۆر بەشێوەیەکی زۆر خراپ دەگۆڕێتو شێوەی قالۆنچە وەردەگرێتو دەبێتە حەشەرەیەکی غول پەیکەر.

سەرچاوەکان:-

1-The MetamorPhosis, Franz Kafka, *Translated by Edwin and Willa Muir; revised by Arthur S. Wensinger Copyright Schocken Books, Inc.*

- بیرەوەریەکانی کافکا، ململانێ لەگەلّ نەخۆشیو تەنهاییو ئەدەبدا، نوسینی ابراهیم العریس، وەرگێڕانی هێمن مەحمود، ڕۆژنامەی الحیاة.

-کافکا صهیونی یلون العالم بالسواد! !، وسام الدویك، باحث وشاعر مصری. (لەئینتەرنێت وەرم گرتووە ± زمناکۆ).

-سادق هیدایەتو کافکا، نوسینی: عەلی ئەمینی نەجەفی، وەرگێڕانی سەعید ئەمانی، سایتی دەنگەکان.

-فرانز کافکا- تألیف: رونالد جرای ± ترجمة: نسیم مجلي، المجلس الاعلی للثقافة ± المشروع القومي للترجمة ±.

تێبینی:

یەکەم:- لێرەدا پێویستە کەسوپاسی کاك (سەعید ئەمانی) بکەم بۆ ئەو وەرگێڕانە جوانەو بۆ ئەو ئیختیارە باشەی کەهەستاوە بەوەرگێڕانی بابەتەکەی (عەلی ئەمینی نەجەفی) و لەم نووسینەم دا سودێکی باشم لێ وەرگرت.

دووەم:- ووشەی (غول) بە مانای زەبەلاح یان مانای ئەفسانەیی دێو دێت، دیارە کاتێك گریگۆر ئەو گۆڕانکاریە جنسییە ناقۆلآیەی بەسەردا دێت لە هەمان قەبارەی ئاسایی خۆی دا دەمێنێتەوە لەبەرئەوە هەڵەیەکی گەورەیە ئەگەر بڵێین تەنها دەبێتە قالۆنچەیەك یان سیسرکێکی ئاسایی چونکە لە ڕووی ڤۆلیۆمەوە گۆڕانکاری بەسەردا نایەت و لە دەقە ئینگلیزیەکەدا (gigantic insect) بەکار هاتووە کە لە زمانی کوردیدا بەرامبەر بە حەشەرەیەکی یان مێرووییەکی زەبەلاح دێت، پێم وایە نووسەرە بیانیەکان هێندەی قسەیان لەسەر قەبارەی ئەو حەشەرەیە کردووە هێندە قسەیان لەسەر ئیحساسی کافکا نەکردووە.